

COMUNICAREA INTERCULTURALĂ DIN PERSPECTIVA CULTURILOR INDIVIDUALISTE ȘI COLECTIVISTE

INTERCULTURAL COMMUNICATION FROM THE PERSPECTIVE OF INDIVIDUALIST AND COLLECTIVIST CULTURES

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.4\(112\).03](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.4(112).03)

CZU: 316.77:008

Stela SPÎNU,
doctor, conferențiar universitar
Academia de Administrare Publică,
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

SUMMARY

The process of globalization, which initially dominated only the economic sphere, subsequently led to profound socio-political and cultural transformations, influencing interethnic and inter-confessional relations in multicultural and multilingual environments. In the context of the new socio-political and cultural realities, the need to raise awareness of the importance of intercultural communication is evident. Intercultural communication contributes to overcoming the negative aspects of individualism and collectivism, changes the human perception of traditional values, causes changes in the way people think and behave.

Keywords: Individualism, collectivism, cultural dimensions, communication barriers, communication styles.

REZUMAT

Pentru o comunicare eficientă cu persoane provenite din culturi diferite trebuie conștientizate diferențele. Or, acestea le influențează modul în care percep și interpretează diversitatea, gândesc și se comportă. Potrivit sociologului olandez Geert Hofstede, diferențele culturale pot fi reduse la cinci dimensiuni: individualism/colectivism, masculinitate/feminitate, distanța față de putere, indexul de evitare a incertitudinii și orientarea pe termen lung. În prezentul studiu ne-am axat pe dimensiunile culturale individualism/colectivism, definindu-le din perspectiva interculturalității, elucidând principalele asemănări și deosebiri, propunând acțiuni menite să ajute la stabilirea unui dialog constructiv și consistent dintre reprezentanții acestor culturi.

Cuvinte-cheie: individualism, colectivism, dimensiuni culturale, bariere de comunicare, stiluri de comunicare.

Introducere. Procesul de globalizare, care inițial a dominat doar sfera economică, ulterior a determinat profunde transformări economice, sociopolitice și culturale, contribuind la îmbunătățirea relațiilor interetnice și interculturale, încurajând colaborarea la nivel regional, național și internațional. În acest context, comunicarea interculturală a devenit un fapt inevitabil și oportun, oferind posibilitate persoanelor ce aparțin diferitelor medii culturale să-și împărtășească miturile și simbolurile, valorile și identitățile, stilul de viață și bunele maniere.

Pentru o comunicare eficientă cu persoane provenite din culturi diferite, trebuie conștientizate diferențele. Ori, acestea le influențează modul în care percep și interpretează diversitatea, gândesc și se comportă. Potrivit sociologului olandez Geert Hofstede, diferențele culturale pot fi reduse la cinci dimensiuni: individualism/ colectivism, masculinitate/feminitate, distanța față de putere, indexul de evitare a incertitudinii și orientarea pe termen lung.

În prezentul studiu ne vom axa pe dimensiunile culturale individualism/ colectivism, definindu-le din perspectiva interculturalității, elucidând principalele asemănări și deosebiri, propunând acțiuni menite să ajute la stabilirea unui dialog constructiv și consistent dintre reprezentanții acestor culturi.

Individualismul din perspectivă interculturală. Individualismul este o denumire generică pentru concepțiile etice, care iau ca punct de plecare individul. Ideea autonomiei individului și a demnității sale s-a născut la greci, deși

Introduction. The process of globalization, which initially dominated only the economic sphere, later led to profound economic, socio-political and cultural transformations, influencing interethnic and interfaith relations, encouraging collaboration at regional, national and international levels. In this context, intercultural communication has become an inevitable and opportune fact, giving people from different cultures the opportunity to share their myths and symbols, values and identities, lifestyles and good manners.

For effective communication with people from different cultures, we must be aware of the similarities and differences that influence their behavior. Or, these influence the way they perceive and interpret diversity, think and behave. According to the Dutch sociologist Geert Hofstede, they can be reduced to five cultural dimensions: individualism/collectivism, masculinity/femininity, distance from power, uncertainty avoidance index, and long-term orientation.

In this study, we will focus on the cultural dimensions of individualism/collectivism, define the concepts of individualism and collectivism, analyze the ways in which they influence intercultural communication, and propose actions to help overcome barriers in intercultural communication.

An Intercultural Perspective on Individualism. Individualism is a generic name for ethical conceptions, which take the individual as a starting point. The Greeks gave birth to the idea of the autonomy and dignity of

principiul spiritual al culturii acestora nu era individualismul, ci umanismul [2, p. 225].

Ulterior, în cadrul civilizației greco-romane s-a desăvârșit trecerea de la spiritul colectivist al orașelor-state antice, la un spirit individualist și cosmopolit, care a determinat dezrădăcinarea și sentimentul de izolare al indivizilor [1, p. 26].

Valorile morale ale individului au fost promovate de scriitorii și artiștii renașcențiști, în Europa de Vest. Conceptul de individualism a fost interpretat de filozofii John Locke, precursor al liberalismului, și David Hume, reprezentant al iluminismului scoțian, ambii punând accent pe independența și valoarea de sine a individului. Ulterior, despre principiul individualismului metodologic vorbește Adam Smith, economist și filozof scoțian, în lucrarea „Avuția națiunilor. Cercetare asupra naturii și cauzelor ei”. Individualismul obține o conotație negativă în teoriile socialiste, reprezentate de Karl Marx, Friedrich Engels, Pierre Leroux etc.

În sociologie, conceptul de individualism a fost interpretat în contextul opoziției culturilor moderne și tradiționale. Potrivit lui Emile Durkheim, filozof și sociolog francez, dezvoltarea economică a societății este în strânsă corelație cu opțiunea societății pentru individualism sau colectivism. Herbert Spencer, faimos sociolog și psiholog britanic, în lucrările sale „Individul împotriva statului” și „Eseuri morale, politice și speculative”, a abordat cele mai importante aspecte politice ale societății în care a trăit. El a fost un susținător al „legii libertății egale”,

the individual, although the spiritual principle of their culture was not individualism, but humanism [2, p. 225].

Later, in the Greco-Roman civilization, the transition was made from the collectivist spirit of the ancient city-states to an individualistic and cosmopolitan spirit, which contributed to the development of the feelings of loneliness and isolation of individuals [1, p. 26].

The moral values of the individual were promoted by Renaissance writers and artists in Western Europe. The concept of individualism was re-interpreted by philosophers John Locke, a Scottish Enlightenment philosopher, both emphasizing the independence and self-worth of the individual. Later, Adam Smith, Scottish social philosopher and political economist, talks about the principle of methodological individualism in his work „The Wealth of Nations”. The individualism obtained a pejorative connotation in the socialist theories, represented by Karl Marx, Friedrich Engels, Pierre Leroux etc.

In sociology, the concept of individualism was defined in the context of the opposition of modern and traditional cultures. According to Emile Durkheim, the founder of the French school of sociology, the economic development of society is closely correlated with society's choice for individualism or collectivism. Herbert Spencer, a famous British sociologist and psychologist, in his works „The Man Versus the State” and „Essays: Scientific, Political and Speculative” addressed the most important political aspects of the society in which he lived. He was a supporter of the „law of equal liberty”,

care susține că orice individ este liber să facă ce dorește atâta timp cât nu încalcă drepturile altui individ. Pentru a justifica individualismul și a respinge acele legi care constrâng acțiunile indivizilor, Spencer susținea: „pentru a crește natural, orice organism are nevoie de libertate” [1, p. 76].

Actualmente, din perspectivă interculturală, valori ale individualismului sunt considerate autonomia, libertatea, drepturile individului, ambiția, creativitatea, armonia interioară etc. Reprezentanții culturilor individualiste pun accent pe propriile scopuri și dorințe, forțe și mijloace, nu acceptă să fie dependenți sau subordonați, nu împărtășesc ideea de lucru în echipă. Comportamentul acestora este dictat de dorința de a fi independent și deosebit de ceilalți, iar drepturile deținute individual de membrii grupului sunt mai importante decât drepturile colective. Opinia socială este parțial neglijată, deoarece știrbește din personalitate și încrederea în sine. Totuși, o cultură individualistă nu este una egoistă, susține Daniel David, ci, dimpotrivă, generoasă; nu este vorba despre un individualism egoist, ci despre independență și autonomie. O cultură individualistă creează solidarități sociale excepționale [3].

Individualiste, în opinia lui Geert Hofstede, tind să fie culturile din SUA, Australia, Austria, Marea Britanie, Canada, Olanda, Noua Zeelandă, Belgia, Franța, Elveția, Africa de Sud etc. [6].

Colectivismul în context intercultural. Colectivismul este o trăsătură a relațiilor sociale, în care munca este organizată în comun, respectându-se unitatea și solidaritatea membrilor grupului, colegialitatea, comunitatea de

which can be summarized as the view that any individual is free to do as he wants as long as he does not violate the rights of another individual. To justify individualism and to reject laws that constrain the actions of individuals, Spencer said: „in order to grow naturally, any organism needs freedom” [1, p. 76].

Currently, from an intercultural perspective, the values of individualism are autonomy, freedom, individual rights, ambition, creativity, inner harmony. Representatives of individualistic cultures emphasize their own goals and desires, forces and means; they do not accept to be dependent or subordinate and do not share the idea of teamwork. Their behavior is dictated by the desire to be independent and distinct from others, and the rights held individually by group members are more important than the collective rights. Social opinion is partially neglected because it undermines self-confidence. However, an individualistic culture is not a selfish one, says Daniel David, but, on the contrary, it is generous; it is not about selfish individualism, but about independence and autonomy. An individualistic culture creates exceptional social solidarity [3].

In Hofstede's opinion, the cultures of the USA, Australia, Austria, Great Britain, Canada, Holland, New Zealand, Belgium, France, Switzerland, South Africa, etc. tend to be individualistic ones [6].

An Intercultural Perspective on Collectivism. Collectivism is a feature of social relations, in which labor is organized together respecting the unity and solidarity of group members, collegiality, community of interests

interese și devotamentul față de cauza generală comună. Din perspectivă diacronică, o concepție a „vieții împreună” a fost promovată de filozofii din Grecia Antică, fiind numită „politeea”. Pe această linie de idei, Aristotel definea omul ca „ființă socială”, susținând: „dacă individul nu poate sau nu are trebuință să se întovărească în societate, din cauza suficienței sale, atunci individul nu este membru al cetății, ci o fiară ori un zeu” [2, p. 225].

În perioada iluminismului, filozoful elvețian Jean Jacques Rousseau revine la ideea de colectivism. În lucrarea sa „Despre contractul social sau Principiile dreptului politic” (1762), autorul afirmă: „puterea de stat este legitimă doar atunci când se bazează pe înțelegerea încheiată între indivizi („contractul social”), în virtutea căreia aceștia cedează o parte din drepturile lor comunității” [1, p. 44].

Porivit lui Georg Wilhelm Friedrich Hegel, reprezentant al filosofiei clasice germane, format sub principiile iluminismului, relația individului cu statul este mediată de societatea civilă, în sensul că realizarea idealurilor individuale este în strânsă legătură cu satisfacerea intereselor comune ale cetățenilor. Cu alte cuvinte, libertatea individuală se obține printr-un exercițiu intuitiv, în urma căruia voința individuală se supune de bună voie interesului general, adică puterii statale [9, p. 87].

Actualmente, din perspectivă interculturală, valori ale colectivismului sunt considerate tradiționalismul, binefacerea, consonanța, onoarea, prietenia, respectul, succesul de grup etc. Reprezentanții acestei culturi pun accent pe interesele, nevoile și dorințele grupului, se pot dezice de propriile

and devotion to the common general cause. From a diachronic perspective, the concept of living together was promoted by philosophers in ancient Greece, being called politeia. Aristotle defined man as a social animal, arguing that „If the individual cannot or does not need to be in society because of his sufficiency, then the individual is not a member of the polis (city-state), but a beast or a god” [2, p. 225].

During the Enlightenment, the Swiss philosopher Jean Jacques Rousseau returned to the idea of collectivism. In his paper „A Treatise on the Social Contract or the Principles of Political Law” (1762), the author states: „State power is legitimate only when it is based on the agreement concluded between individuals („the social contract”), by virtue their rights to the community” [1, p. 44].

According to Georg Wilhelm Friedrich Hegel, German philosopher, trained under the principles of the Enlightenment, the individual relationship with the state is mediated by civil society, in the sense that the realization of individual ideals is closely related to satisfying the common interests of citizens. In other words, individual freedom is obtained through an intuitive exercise, following your individual freedom voluntarily submits to the general interest, in other words to state power [9, p. 87].

Currently, from an intercultural perspective, values of collectivism are considered traditionalism, benevolence, consonance, honor, friendship, respect, group success, etc. The representatives of the collectivist cultures emphasize the interests, needs and desires of the group; they can give up their personal

interese în favoarea creării unei echipe de succes. Atitudinea binevoitoare și dezinteresată din partea colegilor, sentimentul de convingere, lipsa de îndoială și calitatea de a fi generos sunt esențiale pentru ei. Relațiile colegiale stabilite sunt pe termen lung, iar incluziunea socială facilitează respectarea statutului și drepturilor fundamentale ale tuturor membrilor societății.

Potrivit lui Geert Hofstede, colectiviste tind să fie culturile din Indonezia, Columbia, Venezuela, Panama, Ecuador, Guatemala, China, Taiwan, Coreea, Japonia, Mexic, Rusia și întregul spațiu post-sovietic etc.

Dimensiunile culturale individualism – colectivism în sprijinul conștientizării diversității. Individualismul, pe de o parte, și colectivismul, pe de altă parte, se referă la măsura în care indivizii sunt integrați în grupuri. Opțiunea individualistă caracterizează societățile în care legăturile dintre indivizi sunt mai slabe: se așteaptă de la fiecare persoană să aibă grijă de ea însăși și de rudele imediate. În versiunea identitară colectivistă găsim societăți în care, încă de la naștere, oamenii sunt integrați în grupuri puternic coezive, configurate adesea în rețelele familiilor extinse (cu unchi, mătuși și bunici), care continuă să-i protejeze în schimbul unei loialități indiscutabile [4, p. 10].

Efectuând un studiu contrastiv al acestor culturi, D. David susținea: „Fiecare tip de cultură are aspecte pozitive și negative. Spre exemplu, o cultură colectivistă nu va avea un indice mare de inovare, dar poate excela la activitățile colective (ex. producerea de bunuri);

goals in favor of creating a successful team. The benevolent and selfless attitude of colleagues, the feeling of conviction, the lack of doubt and the quality of being generous are essential for them. Established peer relationships are long-term, and social inclusion facilitates respect for the status and the fundamental rights of all members of society.

According to Hofstede, the cultures of Indonesia, Colombia, Venezuela, Panama, Ecuador, Guatemala, China, Taiwan, Korea, Japan, Mexico, the entire post-Soviet space, etc. tend to be collectivist ones.

The cultural dimensions of individualism-collectivism in support of diversity awareness. Individualism, on the one hand, and collectivism, on the other, refers to the extent to which individuals are integrated into groups. The individualistic option characterizes societies in which the connections between individuals are weaker: each person is expected to take care of himself and his immediate relatives. In the collectivist identity version, we find societies in which people are integrated in highly cohesive groups from birth, often configured in networks of extended families (with uncles, aunts and grandparents), who continue to protect them in exchange for indisputable loyalty [4, p. 10].

Carrying out a contrastive study of these cultures, D. David stated: „Each type of culture has positive and negative aspects. For example, a collectivist culture will not have a high index of innovation, but may excel in collective activities (e.g. production of goods); an

o cultură individualistă are un indice mare de inovare, dar este mai puțin performantă la activități colective. Nivelul de fericire/satisfacție în viață este mai scăzut într-o cultură colectivistă, dar nivelul problemelor emoționale de tip anxios/depresiv este mai crescut într-o cultură individualistă” [3].

Actualmente, într-o epocă a interferențelor pe plan mondial, nu putem vorbi despre un individualism sau colectivism „pur”. Acest indice este diferit pentru fiecare stat. Experții semnaleză și asupra faptului că în țările caracterizate de un aflux pozitiv de migranți sunt grupuri cu trăsături tranzitorii de la o cultură colectivistă la cea individualistă sau viceversa. Drept exemple ne-ar servi SUA, Marea Britanie, Canada, Germania, Italia etc.

Referindu-ne la Republica Moldova, semnalăm atitudini collectiviste, în special, la persoanele de vârstă a doua sau a treia; cei tineri având tendințe vădit individualiste, imitând comportamente și preocupări deosebite de cele ale predecessorilor, dând dovadă de impasibilitate pentru păstrarea și promovarea valorilor, atitudinilor și normelor moștenite. Aceste schimbări se datorează globalizării (care își face simțite efectele prin tendința de omogenizare culturală și schimbarea modelului valoric național) și migrației (care a devenit un fenomen global).

Comunicarea dintre purtătorii de culturi individualiste și collectiviste. Comunicarea dintre reprezentanții culturilor individualiste și collectiviste este dificilă și anevoioasă, deoarece aceștia au viziuni diferite asupra interculturalității. Aceste diferențe pot provoca neînțelegeri și eșecuri în co-

individualistic culture has a high index of innovation, but is less successful in collective activities. The level of happiness/satisfaction in life is lower in a collectivist culture, but the level of anxiety/depressive emotional problems is higher in an individualistic culture” [3].

Nowadays, in the age of global interference, we cannot speak of „pure” individualism or collectivism. This index is different for each state. Experts point out that in countries characterized by a positive influx of migrants there are groups with transient features from a collectivist culture to an individualistic one or vice versa. The USA, Great Britain, Canada, Germany, Italy etc. would serve as an example.

Referring to the Republic of Moldova, we notice the dominance of collectivist attitudes, especially in the elderly and senior; young people have clearly individualistic tendencies, imitating behaviors and interests different from those of their predecessors, showing passivity in terms of participation in the cultural life of the community. These changes are due to globalization (a process that aims at the socio-economic and cultural integration of contemporary societies at international level) and migration (which has become a global phenomenon).

Communication between representatives of individualistic and collectivist cultures. The communication between representatives of individualistic and collectivist cultures is difficult and arduous, because they have opposing views on the status of the individual in society and social behavior. That is why attention must be focused on the

municare și comportament. De aceea atenția trebuie să fie axată pe asemănările dintre cele două culturi, nu pe diferențe.

Totuși, reprezentanții culturii colectiviste se arată mai deschiși pentru un dialog și, deseori, sunt inițiatorii acestuia. În acest context, urmează a fi ales un stil de comunicare potrivit situației.

În literatura de specialitate distingem patru stiluri prioritare: competitiv (care presupune concurența), colaborativ (axat pe participarea activă alături de alte persoane la realizarea unei acțiuni, activități etc.), evaziv (caracterizat printr-o atitudine nehotărâtă sau nesigură), concesiv (indulgent, tolerant). Pentru societățile individualiste caracteristice sunt stilurile competitiv și evaziv; membrii societăților de tip colectivist apelează, în special, la stilul colaborativ sau concesiv. Prin urmare, pentru realizarea unui dialog intercultural de succes trebuie să fie aplicat stilul de comportament comunicațional potrivit situației.

Pentru a obține o informație veridică despre eficiența acestor stiluri de comunicare din perspectivă interculturală, am realizat un sondaj de opinie, la care au participat studenți din Republica Moldova, India, Israel și SUA, care își fac studiile la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”.

Analizând rezultatele obținute, am semnalat că tinerii, care reprezintă culturi colectiviste, aleg stilul evaziv (acest fapt denotă etnocentrismul acestora, tendința spre unitatea și solidaritatea grupului pe care îl reprezintă), iar cei din societățile individualiste – stilul colaborativ. Ori, aceste tendințe nu vor contribui, într-un final, la realizarea unui dia-

similarities between the two cultures, not on the differences.

However, representatives of collectivist culture are more open to dialogue and are often its initiators. In this context, a style of communication behavior should be chosen according to the situation.

In specialized literature, we distinguish four priority styles: competitive (where competition is possible), collaborative (active participation with others in carrying out an action, activities, etc.), evasive (denoting an indecisive or insecure attitude), and concessive (indulgent, tolerant). The competitive and evasive styles are characteristic of individualistic societies; members of collectivist societies share collaborative and concessive styles. Therefore, in order to achieve a successful dialogue with the representatives of another cultural environment, it is advisable to apply the style of communicative behavior according to the communication situation and the status of the interlocutor.

In order to obtain truthful information on the effectiveness of these communication styles among young people, representatives of collectivist cultures, we conducted an opinion poll in which Romanian Bessarabian, Russian, Indian (country of origin - India) and Arab (country of origin - Israel) students participated. They are all studying at the State University of Medicine and Pharmacy „Nicolae Testemițanu”.

Analyzing the results, we pointed out that young people, who represent collectivist cultures, choose the evasive style (this fact denotes their ethnocentrism, the tendency towards unity and solidarity of the members of the group they represent), and young people, who

log de succes, ci la o distanțare socială.

Prin urmare, pentru un dialog intercultural de succes trebuie aplicate stiluri de comunicare favorabile situației, fiind conștientizate diferențele de percepție, memorie și gândire a participanților la actul comunicational.

Întru depășirea eventualelor bariere în comunicarea interculturală și amplificarea colaborării, reprezentanții culturilor colectiviste trebuie să cunoască și să conștientizeze principalele trăsături ale culturii individualiste, cum ar fi autonomia, independența, ambiția, armonia interioară etc.

În dialog, își vor pune în valoare propria persoană și propriile succese, pe care le au în grup, vor acorda o atenție corespunzătoare detaliilor cu caracter personal, se vor axa pe dezvoltarea relațiilor de cooperare pe termen scurt.

Reprezentanții culturilor individualiste trebuie, la rândul său, să cunoască și să conștientizeze principalele trăsături ale culturii colectiviste, cum ar fi tradiționalismul, binefacerea, consonanța, onoarea, prietenia, respectul, succesul de grup etc. În discuții, vor acorda o atenție deosebită apartenenței de grup, se vor axa pe dezvoltarea relațiilor de cooperare pe termen lung, vor fi atenți la capitolul critică.

Concluzii. Prin urmare, cultura, ca fenomen social, influențează modul în care oamenii gândesc, se comportă și comunică; întâlnirile interculturale evidențiază diferențele dintre societățile colectiviste și cele individualiste. Pentru a depăși eventualele bariere în comunicare, propunem:

- formarea unei conștiințe interculturale prin cunoașterea intuitivă sau re-

present individualistic societies - the collaborative style. Or, these tendencies will not help us build an open dialogue, Or, these tendencies will not help us to build an open dialogue, but will lead to social distancing.

In order to overcome possible barriers in intercultural communication and amplify collaboration, representatives of collectivist cultures must know and be aware of the main features of individualistic culture, such as autonomy, independence, ambition, inner harmony, etc.

In the dialogue, they will highlight their own person and their own successes, which they have in the group, will pay due attention to personal details, will focus on developing short-term cooperative relationships.

Representatives of individualistic cultures must in turn know and be aware of the main features of collectivist culture, such as traditionalism, benevolence, consonance, honor, friendship, respect, group success, etc. In the discussions, they will pay special attention to the group membership, they will focus on the development of long-term cooperation relations, they will pay attention to the criticism.

Conclusions. Therefore, culture, as a social phenomenon, influences the way people think, behave and communicate; intercultural meetings highlight the differences between collectivist and individualist societies. In order to overcome possible barriers in communication, we propose:

- to form an intercultural consciousness through intuitive or reflective knowledge not only of one's own

flexivă nu doar a propriilor valori, norme și simboluri culturale, ci și ale altor popoare;

- cultivarea unei sensibilități interculturale, a capacității de a transmite și provoca emoții pozitive;

- însușirea limbilor străine întru dezvoltarea capacității de comunicare cu persoane din alte spații culturale și lingvistice;

- introducerea în planul de învățământ a disciplinelor care i-ar familiariza pe tineri cu diferențele dintre culturi și provocările lumii contemporane;

- organizarea evenimentelor culturale și științifice, care ar facilita comunicarea între tinerii de diferite culturi;

- promovarea și monitorizarea mobilității în domeniul academic/ educațional, încurajarea studenților de a aplica la proiecte de mobilitate.

cultural values, norms and symbols, but also of other peoples;

- to cultivate an intercultural sensitivity, the ability to transmit and provoke positive emotions;

- to learn foreign languages in order to develop the ability to communicate with people from other cultural and linguistic spaces;

- to introduce in the curriculum disciplines that would familiarize young people with the differences between cultures and the challenges of the contemporary world;

- to organize cultural and scientific events, which would facilitate communication between young people from different cultures;

- to promote and monitor mobility in the academic/ educational field, encouraging students to apply to mobility projects.

BIBLIOGRAFIE

1. Blidaru H., Elemente de psihologie politică, București, 2007.

2. Capcelea V., Filosofia socială, București, Editura Pro Universitaria, 2019.

3. David, Daniel, Despre ciocnirea civilizațiilor în mediul academic românesc 2020. În: <http://www.romaniacurata.ro/despre-ciocnirea-civilizatiilor-in-mediul-academic-romanesc/>

4. Gavreliuc D., Axiome sociale și autonomie personală în mediul educațional românesc, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2011.

5. Hofstede G., Cultures and organizations: Software of the mind, 3rd Edition, New York, McGraw-Hill, 2010.

6. Hofstede, Geert, Country Com-

BIBLIOGRAPHY

1. Blidaru H., Elemente de psihologie politică, București, 2007.

2. Capcelea V., Filosofia socială, București, Editura Pro Universitaria, 2019.

3. David, Daniel, Despre ciocnirea civilizațiilor în mediul academic românesc 2020. In the: <http://www.romaniacurata.ro/despre-ciocnirea-civilizatiilor-in-mediul-academic-romanesc/>

4. Gavreliuc D., Axiome sociale și autonomie personală în mediul educațional românesc, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2011.

5. Hofstede G., Cultures and organizations: Software of the mind, 3rd Edition, New York, McGraw-Hill, 2010.

6. Hofstede, Geert, Country Compa-

parison, 2020. În: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/moldova/>

7. Opreș D., Educația interculturală și formarea cadrelor didactice din învățământul primar și preșcolar, în Educația din perspectiva valorilor, Tom 16, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2019, p.p. 32-37.

8. Spînu S., Scheau I. Comunicare educațională, Editura Aeternitas, Alba Iulia, 2020.

9. Varzari P., Istoria gândirii politice, Chișinău, 2017.

10. Энциклопедия Krugosvet. Индивидуализм. În: https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/sociologiya

Prezentat: 25.10.21

E-mail: stela.spinu@mail.ru

rison, 2020. In the: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/moldova/>

7. Opreș D., Educația interculturală și formarea cadrelor didactice din învățământul primar și preșcolar, în Educația din perspectiva valorilor, Tom 16, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2019, p.p. 32-37.

8. Spînu S., Scheau I. Comunicare educațională, Editura Aeternitas, Alba Iulia, 2020.

9. Varzari P., Istoria gândirii politice, Chișinău, 2017.

10. Энциклопедия Krugosvet. Индивидуализм. In the: https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/sociologiya

Presented: 25.10.21

E-mail: stela.spinu@mail.ru